

נאמר של שירה

הכירסום הדתי בחינוך החילוני * „מדד יוקר המחייה“

של התיזמורת הפילהרמונית * „הדס וגדעון אחים המה“

הבלשן שמזלזל בעיברית של יגאל ידין

מלחמת תרבויות

תפילת זבולון

אורחיה החילוניים של מדינת ישראל, תנכי מערכת החינוך החילונית של שנות ה'40 וה'50, השולחים את ילדיהם אל מערכת החינוך החילונית (ממלכתית) לעומת החינוך הדתי, „דתי-ממלכתי“ (כיום), אינם מודעים די הצורך לתהליך הכירסום הדתי בחינוך החילוני. מיניו של זבולון המר כשרחינוך דתי הוא סיום תהליך החלת הדת על מערכת החינוך כולה, שבו החלו שרי-החינוך של המערך. בחור מיוחד לכל מוסדות החינוך שהפיץ מנכ"ל משרד-החויץ, אליעזר שמר-אלי, לרגל היערכות מערכת החינוך לשנת הלימודים תשל"ט, מצויים כל הסימנים המעידים על הפיכת מערכת החינוך למערכת קלריקלית, שאינה הולמת כלל את הרבע האחרון של המאה ה'20 ואת צרכיה של ישראל כמדינה. כבר בדיברי ההקדמה

אלה טורחים, לרוב, לנתח רובדיילשן של יצירות סיפרות שונות, לרוב לועזיות, תוך התבטלותה הכמעט-מכוונת של הלשון העיברית וסיפורתה במאמריהם.

בימים אלה ראה אור הספר סמנטיקה עיברית. הגואל את לשון הסיפורת-העיברית לדורותיה מחרפת התבטלות-מרצון זו, תוך שהוא מצליח לתאר ולהגיש לקורא את הפוטנציאל הלשוני הרובדי-הטמון במדע הלשון העיברית, וחקר משמעות המילה (הסמנטיקה היא „מדע המשמעים“). פרופ' גד בן-עמי צרפתי מצליח לפרוש את „מדע המשמעים“ בסיג' נון בהיר, קליט ולא אקדמי מדי. תוך שהוא מעניק לקורא את ממד-החיות של הלשון העיברית.

פרופ' צרפתי ממחיש, בעזרת דוגמות מיקראיות, מקורות יהודיים שונים תוך

ציטוטן

„תותח“

בספר סמנטיקה עיברית מציג פרופ' גד בן-עמי צרפתי, את תהליך שינוי המשמעויות של המילים בעיברית, ושוורשיהם. דוגמה לתהליך זה, למלה „תותח“, רצ"ב:

גם המילה „תותח“ באה רק פעם אחת במקרא, בספר יחזקאל (מא, כא): „כקש החשבו תותח, וישחק לרעש כידון“. בורו שהכוונה לכלי נשק — אבל לאיזה כלי? רש"י כותב: „הוא כלי זיין ופתרונו לפי עניינו“; רלב"ג: „אין רע לו, והטעם כמו נשק“. אולם כבר כתב רלב"ג (1288—1344): „והה" נכון שתותח הוא הכלי הגדול שמש-ליכים בו האבנים הגדולות להפיל החומות והבנינים החזקים, ויהיה ה-עניין בזה כקש נחשבו לי אבני תו-תח“; גם פירוש זה אינו אלא „לפי ענינו“, והוא מתחכם ליישב „נחשבו“ בייבוי עם „תותח“ ביחיד, בהמשך לפסוק זה „אבני“ שבפסוק הקודם (הקש נחשבו לו אבני קלע“). ועדיין אין לדעת אם „הכלי הגדול“ הזה הוא הבליסטרה או התותח במובן של היום. העדות הוודאית הראשונה לשימוש המודרני של המילה מביא אותה ב"י מן השיר „השלום“ לאליהו חלפון הלוי שנדפס בפאריס בשנת 1802 לכבוד הפסקת האש שנחתמה בין צרפת לאנגליה: „קול התותח ברוח כקול הרעם“. והמלה התאזרה בעברית כידוע, ואתה מילים הגורות ממנה כגון „תותח“ „חן“, „תותחנות“, וכו'.

השוואת קירבה ללשון הערבית, את הלשון העיברית לעומת לשונות אירופה (ראה: גלגלן). במהלך הצגתה של „סמנטיקה עיברית“ זו אין המחבר חוסך שבט, מתה-ליך ההתמערבות של העיברית, תוך שהוא מגיע במהירות לאבחנות פוליטיות-לשוניות כמו: „לעומת זאת, המלה „מולדת“ עשויה לעורר רגשות פנימיים חזקים יותר מאשר המלה „מדינה“, בפנימיים, למען המולדת“.

* פרופ' גד בן-עמי צרפתי, סמנטיקה עיברית, הוצאת א' רובינשטיין, 239 עמ' (כריכה קשה).

שרה אשה עקשנית, הוא חרג מן הנורמות המקובלות על מבקרים וחוקרים והתייחס לאחיו, הדס עפרת, „ואילו גם לא מיקרית בכל כלי של ביקורת ואתיקה מיקצועית. בטרפ-רימום-מישפחתי בלתי-מבוקר זה, מציג גדעון עפרת את פעלו של אחיו במטבעות-לשון כמו „ואילו גם לא מיקרית העובדה, שכמה מן הרחחות החיות של הפעילות הכובתית בירושלים הן משוררים דווקא. דנים סילק והדס עפרת...“ (ש)

גדעון עפרת ירושלים של אחים ובובות

הקדימו יצירה פיוטית כמשוררים לפעולתם בתיאטרון הבורות...“ ואם להבין את המשמעות בקביעה העוסקת בדנים סילק שהוא משורר מכובד הכותב באנגלית, שקנה את עולמו בעשרות שנות כתיבה, הרי הניסוח מזכיר את היתוש ששאל את הפילה: האם אני מכאיב לך?

במקום אתר במאמרו קובע גדעון עפרת, שאני רואה בו ידיד, כי „המשורר הדס עפרת, שהחליט לעבור מדימויים של תיאטרון-כובות הנרמזים בציוריו לתיאטרון כובות של ממש...“ ניסוח זה משול לקביעה כמו: „חיים גורי, שהחליט לעבור מדימויים של חללי תש"ח הנרמזים בשר"ר גדעון עפרת החליט להיות לפרשן שירתו של הדס עפרת, כמאמר הפיסקה: הדס וגדעון אחים המה. חיפשתי בקובץ שיריו של הדס עפרת את „הדימויים של תיאטרון הנרמזים בשר"ר...“ ומצאתי חללים מתוך שיריהם של עמיחי ווך, אחרי שהדס הרגם וקברם עמוק בשורותיו.

כאמור, גדעון עפרת הוא מבקר תיאטרון יוצר ואיכותי, אלא שכוונותיו הטובות כלפי אחיו העלימו את איכויותיו. גדעון והדס אינם האחים הראשונים בתרבות הישראלית. המבקר המבריק מרדכי שליו מעודו לא ביקר את שירת אחיו יצחק שליו. המבקר מתי מגד נמנע מלבקר את הפרווה של אהרון מגד. גם אצל האחים נתן ודויד שחם, אין סימנים שכאלה.

לשון

משמעות

מדורי הסיפרות ביומנים וכתיבה העת לביקורת-הסיפרות, רצופים בשנים האחרונות במונחים סמנטיקה, סמילוגיה, סמיוטיקה וכו', תוך שהשתמשים במונחים

ללמוד על „ברי-המיצוה“ יעבירו אותם לחינוך ה„ממלכתי“.

„תוכנית חינוכית ליניקה“, עוסקת ב-המלצות המשרד למורים בדבר „תוכנית חינוכית ליניקה מן התנ"ך“ המלצות שהן: (1) סיום שבוע הלימודים בקריאה מפר-שת השבועי או מן ההפסדה, כמעטני המקרא — במידת האפשר. רצוי כי הקריאה תהיה כשיעור מנהג, השיעור האחרון ביום השישי... המלצות נוספות: כימי צום חיכרון, קריאות מן התנ"ך, במיפקרי בוקר: קריאת פסוקים מפרשת השבוע...

בעמוד הראשון של חזון המנכ"ל, מצויה „תפילה למורה“ (ראה גלופה) המעידה כאלף עדים על תהליך הכירסום הדתי בחינוך ה„חילוני“. סביר להניח, שתוך שנים אחדות יורה המנכ"ל על חובת חבי-שת כיפות לתלמידי החינוך ה„חילוני“.

תווים

לעשירים בלבד!

56,600,000 (חמישים-ושישה מיליון + שש-מאות אלף ל"ו) תגבה התיזמורת הפילהרמונית הישראלית מ-40 אלף מנוייה בשנת הקונצרטים הבאה. מחיר המנוי יהיה 1,415 ל"י (תוך הפחתת קונצרט אחד, 12 ל-11 קונצרטים בסידרה). המחיר למנוי התייקר ב-58.3 אחוזים (בניגוד לשיעורי האינפלציה המקובלים על הממ"שלה ומשרד-החינוך, שאינו חוסך סיב-סודו מתיזמורת זו), מחיר, שספק אם בכוח שוחרי המוסיקה לעמוד בו, ושנועד ל-שוחרי ה„סטאטוס“ החברתי שאכסדרת היכל-התרבות הורגלה בו.

בניגוד לתיזמורת פילהרמונית אחרות בעולם, הפועלות לחינוך קהל המאזינים למוסיקה בת-תקופתנו, מאפשרת תיזמורת זו לקהל שוחרי ה„סטאטוס“ שלה לקבוע גם את הרפרטואר שלה. התוכנית לשנה הקרובה כוללת יצירות קלאסיות מאת: מנדלסון, ברוקנר, בטהובן, דה-פאיייה, ראוול, ורדי, מאהלר, ו„המלחין המודרני“ שלה הוא: לואיג'י ברג, ברנשטיין. ברור שמלחינים בני-זמננו כמו קארלהיינץ שטוקהאוזן, יאניס סבאקיס, פייר בולו ולואיג'י נוגו, המפארים כיום כל רפרטואר תיזמורתי ב„ארצות הברית“, צלילים לא יפגמו באריג ביגדיו של קהל שוחרי ה„סטאטוס“ הפילהרמוני של היכל-התר-בות.

שוחרי המוסיקה בישראל מסתפקים בהאזנה לרפרטואר בן-זמננו מעל גלי-האתר, עבור תשלום צנוע של אגרת רדיו. כל קשר בין התיזמורת שייסד בשנת 1936 ברוניסלב הוברמן בתל-אביב, לבין התיזמורת הנ"ל, מיקרי בהחלט.

אתיקה

„האחים“

ד"ר גדעון עפרת מקובל עלי כמבקר-תיאטרון מכובד למדי-וסיפורי הדראמה הישראלית הוא המחקר המקיף, המרמק והמרתק ביותר שנעשה בשטח זה עד כה. בכתבה שפירסם עפרת בחותם (30.6) תחת הכותרת „ירושלים של בובות“, והעוסקת בהצגת חזון אירושלמי (הצגת בובות)

תפילה למורה

ולמלמדי תינוקות של עמך בית-ישראל תיתן להם אומץ לב ובר לבב וכוח להפליא לעשות מלאכת שמיים באמונה שלא יכשל כוח הסבל ולא יהיה רפיון ידיים והסר מהם לב רע והקפדנות ותן להם תלמידים הוגנים מצליחים ברוחם ואל יבוא מכשול לידם ואל ייצא מהם תלמיד שאינו הגון שמקדיח תבשילו בריבם.

ונהיה אנתון וצאצאיו כולנו יודעים את שמך

בחזרה לגמון

הפיכת מערכת החינוך, למערכת קלריקלית שלו, כותב מנכ"ל משרד-החינוך למורים: „עלני ריבז מאמין מיוחד כדי להעמיק ולהרחיב את ידע היהדות בקרב המורים והתלמידים...“ דגימה ל„מאמץ מיוחד“ זה ייעשה עם פתיחת שנת-הלימודים, ומבשר שמואלי: „את הימים שבין ראש-השנה לסוכות, לפתיחה מיוחדת, יהודית-צינינית, של שנת-הלימודים. פתיחה זו תכלול הכנה ל„ימים הנוראים“, פרקים במחשבת ישראל ובתולדות ישראל, לימוד השנה היהודית והלוח היהודי, פרקי סיפורת והגות עיב רית...“ ספק רב קיים בלבי, אם כוונת המנכ"ל היתה להמליץ בפני מורי הסיפ-רות, בכיתות הגבוהות, ללמד את תלמי-דיהם, תודעה יהודית“ כפי שזו מופיעה במעבר לגבולין של י"ח ברנר, שם זוללים גיבוריו מזון ביום-הכיפורים עדי-לא-ידע. נושא „מרכוז“ לשנת הלימודים תשל"ט שמו בישראל, נחשונים, ובין נושאים ניתן למצוא נושאים כמו: 50 שנה לקבלת זיכיון יסדהחלוקה, או 75 שנה לייסוד הסתדרות המורים. מתחת לכותרת אחרת, „תוכנית חינוכית“ ניתן ללמוד כי: „כיתה ז' — שנת הבר-מיצוה“, והיא מתוהה נכס חינוכי „חילוני“ חסר-תקדים, עד כדי כך שהורים דתיים החפצים שילדיהם ילמדו כל שניתן